Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

15. juuli 2021 *

Eelotsusetaotlus – ELTL artiklid 268, 270, 340 ja 343 – Protokoll (nr 7) Euroopa Liidu privileegide ja immuniteetide kohta – Artiklid 11, 17 ja 19 – Euroopa Komisjoni endine liige – Kohtulik puutumatus – Lepinguvälise vastutuse hagi – Puutumatuse äravõtmine – Euroopa Liidu Kohtu pädevus

Kohtuasjas C-758/19,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Polymeles Protodikeio Athinoni (Ateena esimese astme kohus mitmeliikmelises koosseisus, Kreeka) 18. juuni 2019. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 16. oktoobril 2019, menetluses

**OH**

*versus*

**ID,**

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president J.-C. Bonichot, kohtunikud L. Bay Larsen, C. Toader, M. Safjan ja N. Jääskinen (ettekandja),

kohtujurist: M. Bobek,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– OH, esindaja: *dikigoros* G. Trantas,

– ID, esindaja: *dikigoros* E. Politis,

– Euroopa Komisjon, esindajad: M. Konstantinidis, T. S. Bohr ja S. Delaude,

olles 2. veebruari 2021. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

* Kohtumenetluse keel: kreeka.

on teinud järgmise

**otsuse**

1 Eelotsusetaotlus käsitleb ELTL artikli 343 ning protokolli (nr 7) Euroopa Liidu privileegide ja immuniteetide kohta (ELT 2016, C 202, lk 266; edaspidi „privileegide ja immuniteetide protokoll“) artiklite 11, 17 ja 19 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud OH, kes on Euroopa Komisjoni endine ajutine teenistuja, ja Kreeka kodanikust Euroopa voliniku ID (edaspidi „komisjoni liige“) vahelises kohtuvaidluses õigusvastase käitumise üle, mille OH omistab volinikule ja mis viis selleni, et komisjon ütles üles OH töölepingu.

## Õiguslik raamistik

### *Liidu õigus*

3 Privileegide ja immuniteetide protokolli artikli 11 punktis a on ette nähtud:

„Iga liikmesriigi territooriumil on liidu ametnikel ja muudel teenistujatel nende kodakondsusest olenemata järgmised privileegid ja immuniteedid:

a) kohtulik puutumatus oma ametikohustuste täitmisel tehtud tegude, sealhulgas suuliste ja kirjalike avalduste suhtes, kui ei tulene teisiti asutamislepingute sätetest, mis käsitlevad ühelt poolt ametnike ja muude teenistujate vastutust liidu ees ning teiselt poolt Euroopa Liidu Kohtu pädevust vaidlustes liidu ning nende ametnike ja muude teenistujate vahel. Neile jääb see puutumatus ka pärast nende ametist lahkumist.“

4 Protokolli artiklis 17 on sätestatud:

„Liidu ametnikele ja muudele teenistujatele antakse privileegid, immuniteedid ja soodustused üksnes liidu huvides.

Iga liidu institutsioon peab ametnikule või muule teenistujale antud immuniteedi ära võtma alati, kui kõnealune institutsioon leiab, et sellise immuniteedi äravõtmine ei ole vastuolus liidu huvidega.“

5 Nimetatud protokolli artiklis 19 on ette nähtud:

„Artiklid 11–14 ja 17 on kohaldatavad Euroopa Ülemkogu eesistuja suhtes.

Neid kohaldatakse ka komisjoni liikmete suhtes.“

### *Kreeka õigus*

6 Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Kodikas Politikis Dikonomias) artikli 3 lõike 2 kohaselt ei kuulu kohtuliku puutumatusega välismaalased Kreeka kohtute alluvusse, välja arvatud kinnisasjaõigusi puudutavates vaidlustes.

7 Lisaks kuuluvad kohtuliku puutumatusega kreeklased ning välismaale lähetatud riigiteenistujad tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 24 kohaselt selle kohtu alluvusse, kelle ringkonnas nende elukoht enne lähetust oli, või kui neil enne lähetust Kreekas elukohta ei olnud, siis selle liikmesriigi pealinna kohtute alluvusse.

## Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

8 Komisjon võttis 1. novembril 2014 OH tööle Euroopa Liidu muude teenistujate teenistustingimuste (edaspidi „teenistustingimused“) artikli 2 punkti c alusel ajutise teenistujana, et täita komisjoni liikme kabineti juhataja asetäitja ülesandeid, ning ta määrati palgaastme AD 12 palgajärku 2.

9 Alates 1. oktoobrist 2015 anti OH-le selles kabinetis eksperdi ametikoht ning ta määrati palgaastme AD 13 palgajärku 2.

10 Komisjon teatas 27. aprilli 2016. aasta kirjas OH-le tema ajutise teenistuja teenistuslepingu lõppemisest alates 1. augustist 2016, viidates usaldussuhte katkemisele komisjoni liikmega.

11 OH esitas 27. juulil 2016 Euroopa Liidu ametnike personalieeskirjade (edaspidi „personalieeskirjad“) artikli 90 alusel tema lepingu ülesütlemise otsuse peale kaebuse, mille komisjon jättis 28. novembril 2016 rahuldamata.

12 OH esitas 10. märtsil 2017 selle rahuldamata jätmise otsuse peale hagi Euroopa Liidu Üldkohtule.

13 Üldkohus tühistas 10. jaanuari 2019. aasta otsusega RY *vs.* komisjon (T-160/17, EU:T:2019:1) komisjoni otsuse, millega öeldi üles OH leping, põhjendusel et ei ole järgitud tema õigust olla eelnevalt ära kuulatud. Üldkohus leidis, et komisjon ei ole tõendanud, et OH-le anti enne lepingu ülesütlemist võimalus tõhusalt väljendada oma seisukohta.

14 Pärast seda kohtuotsust kuulas komisjon OH ära, kusjuures komisjon lõpetas 10. aprilli 2019. aasta otsusega uuesti tema teenistuslepingu. OH esitas seejärel selle viimase otsuse peale personalieeskirjade artikli 90 alusel uue kaebuse, mille komisjon jättis 14. augustil 2019 rahuldamata.

15 Selle viimase rahuldamata jätmise otsuse peale esitas OH 2. detsembril 2019 Üldkohtule tühistamishagi. Üldkohus jättis selle hagi 13. jaanuari 2021. aasta otsusega RY *vs.* komisjon (T-824/19, ei avaldata, EU:T:2021:6) rahuldamata.

16 Paralleelselt Üldkohtus algatatud menetlustega esitas OH 2017. aasta septembris eelotsusetaotluse esitanud kohtule Polymeles Protodikeio Athinonile (Ateena esimese astme kohus mitmeliikmelises koosseisus, Kreeka) hagi, milles ta palus kohustada komisjoni liiget hüvitama kahju, mis talle väidetavalt tekitati sellega, et viimane esitas OH kohta laimavaid väiteid, heites viimasele ette, et vastastikune usaldussuhe katkes OH tõttu, ja seda, et OH täitis oma kohustusi puudulikult. Komisjoni liikme selline käitumine tõi nimelt kaasa selle, et komisjon ütles OH töölepingu üles, põhjustades viimasele seetõttu varalise kahju, mida ta hindab 452 299 eurole, mis vastab saamata jäänud töötasule ajavahemikul 1. novembrist 2016 kuni 31. oktoobrini 2019. OH palub eelotsusetaotluse esitanud kohtul samuti mõista komisjoni liikmelt tema kasuks välja 600 000 euro suurune summa mittevaralise kahju eest ning kohustada teda võtma tagasi valeväited ja laimavad avaldused, mis OH-le väidetavalt kahju tekitasid.

17 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et OH hagi on esitatud endise Euroopa voliniku vastu, kes on küll Kreeka kodanik, kuid kellel on ELTL artikli 343 ning protokolli nr 7 artiklite 11, 17 ja 19 kohaselt kohtulik puutumatus. Selles kontekstis kahtleb eelotsusetaotluse esitanud kohus selles, kuidas tõlgendada asjakohaseid liidu õigusnorme ning kas ta on pädev niisugust vaidlust lahendama.

18 Peale selle nähtub eelotsusetaotlusest, et komisjoni personalihalduse ja julgeoleku peadirektoraat on 22. detsembril 2017 esitatud tõendis märkinud, et „komisjoni liikme[l] on […] kooskõlas [privileegide ja immuniteetide protokolli] artiklitega 11 ja 19 kohtulik puutumatus ametiülesannete täitmisel sooritatud tegude, sealhulgas suuliste ja kirjalike avalduste suhtes. Volinike kolleegium võib liikmesriigi kohtu taotlusel puutumatuse ära võtta, välja arvatud juhul, kui see on vastuolus liidu huvidega“.

19 Nendel asjaoludel otsustas Polymeles Protodikeio Athinon (Ateena esimese astme kohus mitmeliikmelises koosseisus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas mõisted „kohtulik puutumatus“ ja „immuniteet“ on [privileegide ja immuniteetide protokolli] artiklis 11 kasutatud tähenduses ja sõnastuses identsed?

2. Kas artiklis 11 ette nähtud kohtulik puutumatus/immuniteet hõlmab lisaks kriminaalkohtumenetlustele ka tsiviilhagisid, mida kannatanud kolmandad isikud esitavad komisjoni liikmete vastu?

3. Kas voliniku kohtuliku puutumatuse äravõtmine/immuniteedi tühistamine on võimalik ka seoses tema vastu esitatud tsiviilhagiga, nagu on arutusel käesolevas asjas? Kui jah, siis kes peab äravõtmis-/tühistamismenetluse algatama?

4. Kas Euroopa Liidu kohtud on pädevad tegema otsust voliniku vastu esitatud lepinguvälise nõude kohta, nagu on arutusel käesolevas asjas?“

## Eelotsuse küsimuste analüüs

### *Neljas küsimus*

20 Neljanda küsimusega, mida tuleb analüüsida esimesena, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas Euroopa Liidu Kohus on pädev lahendama lepinguvälise vastutuse hagi, mille on esitanud komisjoni endine ajutine teenistuja õigusvastase käitumise tõttu, mille see teenistuja omistab institutsiooni liikmele, kelle teenistuses ajutine teenistuja oli, ja mis viis selleni, et komisjon lõpetas teenistujaga töösuhte.

21 Esimesena tuleb rõhutada, et vastavalt ELTL artiklile 268 koostoimes ELTL artikli 340 teise ja kolmanda lõiguga on Euroopa Kohus pädev lahendama vaidlusi, mis on seotud liidu institutsioonide või nende teenistujate poolt ülesannete täitmisel tekitatud kahju hüvitamisega.

22 Lisaks tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et ainult Euroopa Kohus on pädev lahendama vaidlusi, mis puudutavad liidu lepinguvälist vastutust, mitte liikmesriikide kohtud (vt selle kohta 13. veebruari 1979. aasta kohtuotsus Granaria, 101/78, EU:C:1979:38, punkt 16, ja 29. juuli 2010. aasta kohtuotsus Hanssens-Ensch, C-377/09, EU:C:2010:459, punkt 17).

23 Nii on see eelkõige nõude puhul hüvitada kahju, mille liidu teenistujad on väidetavalt põhjustanud tegudega, mis moodustavad sisese ja otsese seose tõttu vältimatu osa institutsioonidele usaldatud ülesannetest (vt selle kohta 10. juuli 1969. aasta kohtuotsus Sayag jt, 9/69, EU:C:1969:37, punkt 7).

24 Teisena olgu märgitud, et nagu Euroopa Kohus on korduvalt täpsustanud, kuulub vaidlus, mis on tekkinud ametniku ja selle institutsiooni vahel, kus ta teenistuses on – juhul, kui vaidlus tekkis asjaomast ametnikku ja institutsiooni siduvast töösuhtest – ELTL artikli 270 ning personalieeskirjade artikli 91 lõike 1 kohaldamisalasse, isegi kui tegemist on kahju hüvitamise hagiga (10. septembri 2015. aasta kohtuotsus (uuesti läbivaatamine) Missir Mamachi di Lusignano *vs*. komisjon, C-417/14 RX-II, EU:C:2015:588, punkt 38, ja 4. juuni 2020. aasta kohtuotsus Schokker *vs*. AESA, C-310/19 P, ei avaldata, EU:C:2020:435, punkt 50).

25 Nimelt, esiteks on ELTL artiklis 270 sätestatud, et Euroopa Liidu Kohtu pädevusse kuuluvad liidu ning tema ametnike ja muude teenistujate vahelised vaidlused neis piirides ja neil tingimustel, mis on kindlaks määratud liidu ametnike personalieeskirjades või liidu muude teenistujate teenistustingimustes. Teiseks on personalieeskirjade artikli 91 lõikes 1 sätestatud, et Euroopa Liidu Kohtu jurisdiktsiooni alla kuuluvad kõik liidu ja käesolevate personalieeskirjadega hõlmatud isikute vahelised vaidlused, milles käsitletakse seda isikut kahjustavat meedet.

26 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et OH esitas komisjoni endise ajutise teenistujana lepinguvälise vastutuse hagi eelotsusetaotluse esitanud kohtule endise Euroopa voliniku vastu.

27 Lisaks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et varaline ja mittevaraline kahju, mille hüvitamist OH komisjoni liikmelt nõuab, põhineb selle liikme laimavatel väidetel, kuna ta heitis OH-le ette, et vastastikune usaldussuhe katkes OH tõttu, ja seda, et OH täitis oma kohustusi puudulikult, mille tõttu komisjon lõpetas OH töölepingu selle institutsiooni teenistuses.

28 Sellega seoses olgu märgitud, et nagu kohtujurist kinnitas oma ettepaneku punktides 37 ja 42, tuleneb põhikohtuasjas väidetav kahju töösuhte lõpetamisest kui sellisest, kuna komisjoni liige tunnistas, et ta on kaotanud OH vastu usalduse. Selline avaldus on aga tingimata hõlmatud komisjoni liikme ametiülesannete täitmisega. Nimelt on see avaldus tehtud selleks, et põhjendada komisjoni liikme otsust, mille kohaselt ta ei soovi enam kasutada OH teenuseid, ning see otsus kuulub komisjoni liikme pädevusse moodustada oma kabinet, ümbritsedes end isikutega, kellega tal on usaldussuhe, nii et ta saaks paremini täita talle kui Euroopa volinikule antud ülesandeid.

29 Sellest tuleneb, et käitumine, mida OH komisjoni liikmele ette heidab, kuulub tegelikult tema kabineti personali juhtimise alla. Sellist käitumist tuleb seega pidada lahutamatult seotuks selle liikme ametiülesannete täitmisega, mis on vältimatu osa talle kui komisjoni liikmele usaldatud ülesannetest käesoleva kohtuotsuse punktis 23 viidatud kohtupraktika tähenduses.

30 Lisaks nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et põhikohtuasja hageja võeti teenistustingimuste artikli 2 punkti c alusel tööle komisjoni ajutise töötajana.

31 Seega, kui peaks selguma, et põhjuslik seos ühelt poolt komisjoni liikmele etteheidetava käitumise ja teiselt poolt OH väidetava kahju vahel ei ole otsene, kuna selle kahju põhjuseks on komisjoni personalihalduse ja julgeoleku peadirektoraadi peadirektori 27. aprilli 2016. aasta lõplik otsus lepingu ülesütlemise kohta – isegi kui komisjoni liikme algatusel alustati menetlust, mille tulemusel see otsus vastu võeti –, on põhimenetluse alus OH töösuhe liidu institutsiooniga, see tähendab komisjoniga.

32 Lisaks väidab OH, et käitumine, mida ta komisjoni liikmele ette heidab, ei kahjustanud mitte ainult tema tulevikku ja tema karjääri liidus, vaid jättis ta ilma ka töötasust summas 452 299,32 eurot, mida ta oleks saanud komisjonilt, kui tema töölepingut ei oleks enneaegselt üles öeldud.

33 Neil asjaoludel põhineb lepinguvälise vastutuse hagi – mille on esitanud endine liidu ajutine teenistuja OH seetõttu, et endine komisjoni liige, kelle üks vahetutest alluvatest OH oli, on väidetavalt käitunud õigusvastaselt, kui ta tegi otsuse OHga koostööd mitte jätkata – töösuhtel, mis sellel teenistujal oli komisjoniga. Selline hagi kuulub seega ELTL artikli 270 ja teenistustingimuste artikli 46 alusel kohaldatava personalieeskirjade artikli 91 lõike 1 kohaldamisalasse. Samuti kuulub see ELTL artikli 268 koostoimes ELTL artikliga 340 kohaldamisalasse, kuna selle hagi eesmärk on saada hüvitist kahjulike tagajärgede eest, mis tulenevad väidetavalt õigusvastastest tegudest, mille on toime pannud komisjoni liige oma ametiülesannete täitmisel.

34 Järelikult on nende sätete kohaselt Euroopa Kohus ainupädev selliseid vaidlusi lahendama.

35 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb neljandale küsimusele vastata, et mitte liikmesriikide kohtud, vaid ainult Euroopa Kohus on pädev lahendama Euroopa Komisjoni endise ajutise teenistuja lepinguvälise vastutuse hagi, mis on esitatud õigusvastase käitumise tõttu, mille see teenistuja omistab institutsiooni liikmele, kelle teenistuses ajutine teenistuja oli, ja mis viis selleni, et komisjon lõpetas teenistujaga töösuhte. Selline hagi tuleb esitada mitte komisjoni liikme, vaid liidu vastu, keda esindab komisjon.

### *Esimene, teine ja kolmas küsimus*

36 Arvestades neljandale küsimusele antud vastust, ei ole esimesele, teisele ja kolmandale küsimusele vaja vastata, kuna eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole pädev põhikohtuasja lahendama.

## Kohtukulud

37 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

**Mitte liikmesriikide kohtud, vaid ainult Euroopa Kohus on pädev lahendama Euroopa Komisjoni endise ajutise teenistuja lepinguvälise vastutuse hagi, mis on esitatud õigusvastase käitumise tõttu, mille see teenistuja omistab institutsiooni liikmele, kelle teenistuses ajutine teenistuja oli, ja mis viis selleni, et komisjon lõpetas teenistujaga töösuhte. Selline hagi tuleb esitada mitte komisjoni liikme, vaid liidu vastu, keda esindab komisjon.**

Allkirjad